

Zdolala dvě osmitisícovky a na extrémních výpravách ji podle vlastních slov potkaly přímo fantasmagorické zážitky. Dobrodružství jí nechybí ani teď. Skoro v pětadesátině nadále létá do odlehlé části Pákistánu, kde vede nemocnici.

SMRTI SE UŽ NEBOJÍM

S dobrodružnou povahou jste se narodila, nebo jste ji postupně získala? Měla jsem k tomu sklony od malička. Byla jsem taková holka-kluk, mezi kamarády jsem měla hodně kluků. Vyrůstala jsem po válce ve velmi těžké době. Naše rodina byla politicky pronásledovaná. Tatínek jako právník z první republiky přišel za komunistů o práci. Taky nás po únoru 1948 vyhodili z bytu. Pamatuju si, jak přišli esenbáci se samopalem a vystěhovali nás. Bydleli jsme pak u dědy, všichni v jednom pokoji i se psem. Rodiče toho měli hodně, byla jsem ze sourozenců nejstarší a na mě neměli moc času. Nechtěla jsem jim přidělovat starosti.

Jak se projevovala vaše dobrodružná povaha?

Nosila jsem samé jedničky a rodiče si mysleli, jakou mají vzornou dceru.

Jenže jakmile jsem přišla ze školy, odhodila jsem tašku a s kamarády jsme šli někam, kam se nesmělo. Bratislavský hrad ještě nebyl opravený, byla to ruina a my lezli nahoru a chodili po nejvyšších římsách, samozřejmě bez jištění, až se z toho lidem dole dělalo špatně. Prolezli jsme taky všechny kostelní věže, půdy a krypty. Jednou jsem domů přinesla dvě kosti lidského předloktí a vyvařila je v maminčině hrnci na prádlo. A taky mě bavilo vyrábět chemické výbušniny.

A to jste se jako školačka naučila jak?

Za to mohl můj tatínek. Jednou mi ukázal svoji knížku, která popularizovala chemii pro mládež, a tam byly všemožné návody na bengálské ohně, výbušné kuličky, umělou mlhu, slzný plyn a mnoho dalšího. Měla jsem holt zajímavé dětství!

Ale zároveň nelehké. Vyrostla jste v silnou ženu, tak by mě zajímalo, byla silná žena i vaše maminka?

Velice. Naši rodinu hodně ovlivnila politická nejistota. Do toho se ještě přihodilo neštěstí, když můj tříletý bráška zemřel na špatně léčený zánět slepého střeva. Hodně nás to poznamenalo. Maminka držela rodinu pohromadě. Ať se stalo cokoli, vždycky věřila, že to dobře dopadne. Skálopevně věřila v boží prozřetelnost. Byla mírná, nikdy nezvýšila hlas, ale věděla, co chce, a šla si za tím.

A co tatínek?

Velmi nadaný a inteligentní, ale zranitelný. Maminka ho hodně podpírala. V roce 1950 přišel o práci soudce, protože odmítl podepisovat předem dané rozsudky. Nakonec měl štěstí, že po válce dálkově vystudoval na konzervatoři hru na housle, kde jeho kádrový posudek nevadil. A potom se zakládala Slovenská filharmonie, chyběli jim hudebníci a on se v hudbě našel.

Taky si občas zahrajete?

Jen tak pro sebe. Ale vážnou hudbu poslouchám ráda, nejvíc Bacha. To je moje velká láska a nevyčerpatelný zdroj.

Jak se z vás stala horolezkyně?

To je důsledek té mojí dobrodružné povahy. Ve čtrnácti mě rodiče pustili s kamarádkou na výlet do Tater. Obelhaly jsme je. Řekli jsme, že je to školní výlet, ale byly jsme tam jen my dvě. A samy, bez průvodce a bez informací, jsme vylezly na Lomnický štít i Gerlach. Vyrázily jsme v pět ráno, potkaly kamzíka, tak jsme šly za ním a náhodou narazily na začátek výstupové cesty a vylezly až na vrchol. Nic takového se samozřejmě nesmělo. Kdyby tohle udělal moje dítě, trefí mě šlak.

Tam se rozhodlo, že chcete být horolezkyně?

Ohromilo mě to. Ta expozice, výhled, koukáte shora na vznešený svět hor. Bylo to okouzlující. Puberta je období, kdy se

člověk hledá, zkoumá, co ho zaujme – a mě uhranuly hory.

Když jste se začala horolezectví naplno věnovat, kolik bylo v té době mezi horolezci žen?

Málo. Nikdo mě nebral vážně, slyšela jsem různé posměšky. Když jsme lezli s klukama, byla jsem vždycky ta na druhém konci lana, nechtěli mě pustit jako první. To mě nebavilo, tak jsem radši lezla s holčkama. A taky nás pořád strašili, jak je to nebezpečné a co z nás zbude, až se z nějaké stěny zřítíme.

Ovšem horolezectví je nebezpečné!

Ano. Když začínáte lézt, nebojíte se. Jenže přijde chvíle, kdy se něco stane, a začnete o tom víc přemýšlet. Pamatuji si, jak tři kluci spadli na Černém štítě a dva z nich se zabili. Takových neštěstí bylo víc. Musíte se rozhodnout, jestli budete pokračovat i se strachem, nebo toho necháte. Mě to bavilo, tak jsem svůj strach překonávala. Ráda jsem se hýbala a taky se mi líbilo být venku v přírodě, ne zavřená někde v tělocvičně.

KOLEM PADALY KAMENY

Jak se vám povedlo dostat se i za bývalého režimu do světa?

Asi deset let jsem jezdila jenom do Tater, v létě i v zimě. A potom jsme mohli vyjždět do Sovětského svazu. Moje první výprava vedla v rámci horolezeckého svazu na Kavkaz. Vylezli jsme s manželem i na Elbrus, nejvyšší horu Kavkazu. Má přes pět tisíc metrů, tak jsem si poprvé vyzkoušela větší výšku. Šli jsme bez aklimatizace, byl to velký nápor na organismus. Zvládla jsem to.

To bylo v Sovětském svazu, ovšem později jste se dostala do Himálaje.

Před osmašedesátým rokem přišla politická obleva. To už jsem žila v Olomouci a můj muž, vášnivý vodák a cestovatel, zorganizoval na Palackého univerzitě v rámci sportovní jednoty první československou výpravu do pákistánského Karákóramu, jak

se nazývá západní část Himálaje. Nakonec jsme jako zázrakem odjeli v roce 1970, už po vpádu Rusů, ale ještě předtím, než se naplno rozjela normalizace. Na letadlo jsme kvůli penězům nemohli ani pomyslet, tak jsme si od vojáků vyžebřali ojetou vejtrasku, což je takové terénní vojenské nákladní auto, co jede asi padesát kilometrů za hodinu. My jsme s ním ujeli deset tisíc kilometrů až do Pákistánu.

To je neuvěřitelné! Jak na to vzpomínáte?

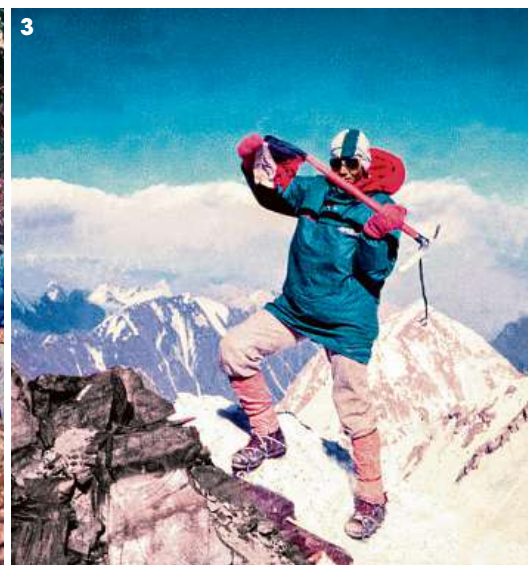
Úžasny zážitek. Dneska sednete do letadla a za chvíli jste na místě. My jeli zhruba měsíc přes Sovětský svaz, Írán a Afghánistán až do Pákistánu. Sověti nás několikrát zatkli a vyšetřovali, ale naštěstí vždycky pustili. A po teprve rozestavěné Karakorum hlgway! Kaňonem řeky Indu jsme do hor projeli jako úplně první cizinci. Neustále kolem padaly kameny, téměř tisíc kilometrů jsme jeli celý týden mezi závaly. Bylo to přímo fantasmagorické!

Ženský výškový rekord jste v roce 1984 pokořila na hoře Čo Oju, jak jste se k tomu dostala?

Možná jste slyšela o Šlápotách, čtyřech českých ženách, které v roce 1967 vyrázily z Prahy pěšky přes celou Ameriku do Mexika, kde se měla konat olympiáda. Zastihla je tam sovětská okupace a všechny čtyři dostaly nabídku k sňatku, aby se nemusely vrátit. Jednou z nich byla i moje kamarádka, horolezkyně Věra Komárková. Po letech získala občanství v USA. Ona mě potom pozvala na výpravu v rámci American Alpine Clubu.

Jak to, že vás pustili v podstatě s Američankou?

Šla jsem na horolezecký svaz a říkala, že mám pozvání. První reakce samozřejmě byla, že to je přece emigrantka. Nakonec jsem dostala potřebný technický souhlas a na jeho základě mi na univerzitě podepsali žádost o výjezdní doložku. Do poslední chvíle nebylo jisté, jestli budu moct odjet, ale pustili mě.

Muže často žene ego nebo touha po výsledcích. Co hnalo vás?

Moje hlavní lezecké roky se odehrály za normalizace. To bylo dvacetileté období, kdy bylo velmi těžké žít a zachovat si trochu důstojnosti. Bydleli jsme v Olomouci, což bylo posádkové město a všude tisíce Rusů. Bylo nám z nich špatně a zoufale jsme nesouhlasili s tím, co se dělo. Jan Palach udělal, co jsme měli udělat vlastně všichni, ale nedokázali jsme to. A tak jsme hledali úniky z ponížení, ve kterém jsme žili, z té šedi a hnusu kolem.

POCIT ABSOLUTNÍ SVOBODY

A vašim únikem bylo lezení.

Jedním z nich byla práce. Chtěla jsem na medicínu, kam mě nepustili. Našla jsem se v matematice. Tam nemůžete lhát, každé tvrzení musíte dokázat a to se mi líbilo. Byla to taková oáza pravdy. S manželem jsme sice mohli přednášet na univerzitě, ale z politických důvodů jsme neměli žádné kariérové vyhlídky. Kdybychom žili v normální společnosti, mohli bychom se víc uplatnit v zaměstnání. To nešlo, a tak tu bylo ještě horolezectví. Pocit absolutní vnitřní svobody!

Co vám říkal manžel?

Byl to vzácný muž. Chápal, že je důležité se nějak realizovat. Je to základní lidská potřeba, a když to nešlo v práci, hledali jsme jiné cesty. Převzal odpovědnost, staral se o syna, když jsem byla pryč, a věřím, že tím syn neutrpl. Dělal to svým mužským způsobem, takže jsem se vrátila, doma spouští a já týden uklízela. Všechno ale zvládl. Považuji za největší hodnotu našeho manželství, že jsme se navzájem podporovali.

Jak se vám jako matce odjždělo?

To na tom bylo nejtěžší, v tom je slabina ženského horolezectví. Šlo o velice dlouhé výjezdy, nejmíň na dva měsíce. Maminka se hrozně bála a nechápala, proč tam jezdím. Oznamovala jsem jí to den předem a ona vždycky: Už zase? A proboha proč?

Přemýšlela jste někdy o tom, že byste se taky nemusela vrátit?

Maminka se ptala „proboha proč“ a člověk sám neví, proč tam vlastně leze. Když se bavíte s horolezci, každý odpovídá jinak. Je to boj se strachem, s vlastní slabostí, chcete poznat svoje limity. A jedna z mých teorií, proč to děláme, je spojená se smrtí. Všichni se bojíme smrti. Je to společenské tabu. A jako horolezec se dostanete do situací, kdy jste smrti velice blízko. Ať se snažíte, jak chcete, nějaká taková situace nastane. A vy si vyzkoušíte, jaké to je předtím, než umřete, i když neumřete. Asi jsem se chtěla přestat bát smrti.

Dotkla jste se tam nahoře nějaké vyšší síly?

Ano, říkám tomu dotek absolutna. Pachtíte se nahoru, musíte toho hodně podstoupit, pochybujete o sobě. Jdete, protože něco hledáte, a najednou tam stojíte, v nejvyšším bodě, a vrchol je zhmotnění toho všeho. Je to úžasný obraz, který prožíváte v přítomném okamžiku a navždy si to zapamatujete. Nedá se to popsat, musíte to zažít.

Změnil se váš přístup ke smrti?

Panicky se jí nebojím. Zvládl to všichni, tak budu muset taky. Jenom jak se jí blížím, mám strach, že nemám dost času na všechno, co bych chtěla ještě dělat.

Co to je?

Píšu knihu o dobročinném projektu Czech Hospital, v jehož rámci jsme zřídili nemocnici v horské vesnici Arandu v Karákóramu.

Přes výpravy a dobročinnou činnost jste jistě poznala i místní obyvatele.

Dělo se to postupně. Na výpravách jsem poznala domorodé údolní nosiče, kteří s námi nesli všechno, co expedice potřebuje. Je to nebezpečná práce za nevelký výdělek, kterou lidé dělali, aby se vůbec uživil. A vy vidíte, v jakých podmínkách žijí. Na naší první expedici v roce 1970 to bylo jako ve středověku. Neměli boty ani ponožky, omotávali si nohy

V PĚTI ČÍSLECH

84

Narodila se 22. dubna 1940 v Bratislavě.

14

Ve čtrnácti letech začala v Tatrách svoji horolezeckou cestu.

8 000

Zdolala osmitisícovky Gašerbrum II a Čo Oju.

2

Dvakrát se marně pokusila pokořit Mount Everest.

2006

V odlehlé oblasti v Pákistánu se začala věnovat humanitárnímu projektu Czech Hospital.

1 NAHOŘE! V Pákistánu při expedici Indus-Harámoš 1970.

2 ODPOČINEK. Při stejné expedici. **3 S VLAJKOU.** Na Nošaku ve výšce 7 492 metrů. **4 ČO OJU.** Šestou nejvyšší horu světa najdete v Himálaji. Na osmitisícovku se Dina dostala jako první žena z Československa. **5 ZA OPONOU VELEHOR.**

Dokument Hany Pinkavové o Dině Štěrbové měl premiéru v lednu. **6 NA HRADĚ.**

V roce 2023 dostala od prezidenta Pavla medaili Za zásluhy 1. stupně.

FOTO: SOUKROMÝ ARCHIV DINY ŠTĚRBOVÉ, © CINEMART, PETR TOPIČ/MAFRA

kůžemi z ovcí či koz. Všude bída a špína, žádná lékařská péče. Děti umíraly na banality jako průjem nebo zápal plic. Navíc jsem si uvědomila, že se máme mnohem líp než oni, i když to bylo ještě v době komunismu. A tak se začnete stydět za to, že jim nemůžete pomoci.

Jak byste popsala lidi, kteří tam žijí?

Je to jako život v konzervě. Uvázli v čase a prostoru. Je neuvěřitelné, že ještě dneska žijí tři tisíce metrů vysoko pod ledovcem v tak nehostinných podmínkách. Nejsou ale nešťastní, jsou smíření se svým osudem. Pěstují nejdražší obilí na světě. Jako byste si řekla, že si na Lomnickém štítu uděláte políčko. Tenhle způsob života tam vznikl asi před tři sta lety. Indie se začala přelidňovat, lidi neměli dostatek potravy a začalo je to vytlačovat do hor. Skončili až pod himálajskými ledovci, kde zemědělství kombinují s pastevectvím, a vytvořili si minimalistický způsob přežití.

I dnes je to jako před třemi sty lety?

Něco se mění, ale jsou opravdu hodně izolovaní, takže spousta věcí zůstala. Neměli školu, nejsou vzdělaní a žijí podle tradic. Vedle v Nepálu je to tak o padesát let vpředu. Tamější Šerpové úplně změnili způsob života, ovládli turistický byznys a dneska jsou to nejbohatší lidi v zemi. Změny přišly s Edmundem Hillarym, který v roce 1953 jako první zdolal Mount Everest a vybudoval tam první nemocnici. Díky nemocnici a systému asi deseti základních škol se situace začala měnit a dnešní generace už žijí úplně jinak.

Čeká podobný osud i Pákistánce?

V Pákistánu je to pomalejší i díky islámu, který je konzervativnější. Ale ano, očekává se, že Baltiové (*obyvatelé Karákórumu*) postupem času sejdou níž, dosáhnou větší míry vzdělání, rozvine se turistický průmysl, oni v něm začnou pracovat a život pro ně asi bude jednodušší. I když jak vidíme na druhé straně, tak to není žádná výhra.

LHOSTEJNÉ HORY

Jistě máte vztah k přírodě.

Jak vnímáte klimatickou krizi?

Člověk k ní určitě přispěl. Doby ledové a oteplování se ale v historii periodicky opakují, tak to není zase tak překvapivé.

Takže necítíte takzvaný environmentální žal jako například nynější mladá generace?

Věřím, že když budou lidi rozumní, příroda si pomůže. Mnohem větší starosti mi dělají války. Vývoj provázejí dva principy. Na jedné straně konkurence a schopnost uplatnit se, na straně druhé sounáležitost s ostatními. Historicky se prolínají, a když nejsou v rovnováze, je zle. Válka je v podstatě konkurence dovedená do extrému, co se vymkla kontrole. A když vezmu v potaz jaderný arsenál, mám strach z toho, co se může stát.

To jsou oprávněné obavy, na tom se nejspíš shodneme.

Je neskutečné, co lidstvo dokáže. Máme tu tvůrce jako třeba Bacha, moderní fyziku, molekulární biologii, vynalezli jsme fantastické věci. A na druhou stranu se spolu nedokážeme domluvit. Cítím bezmoc, že s tím jako jednotlivec nemůžu nic udělat.

Mrzí vás, že nemáte na kontě Mount Everest?

Beru to s nadhledem. Dostala jsem se dvakrát vysoko jak na jeho severní, tak na jižní straně, vrchol mi ale nebyl dopřán. V životě se nepodaří všechno, co by si člověk přál, a víc se toho spíš nepodaří než podaří. Takový je život. Nemá smysl plakat. Kdybych to zkusila dnes, měla bych už jiné podmínky. Tehdy se mi nepodařilo zajistit kyslík, byla jsem tam sama a riziko bylo příliš vysoké.

Novozélandčanka Lydia Bradey to v roce 1988 dokázala i bez kyslíku.

Já ale takové riziko podstupovat nechtěla. V horách totiž panuje naprostá lhostejnost. Peníze jsou mocné, zmínila jsem byznys Šerpů, každý si tam jde za své, a když se vám něco stane, nemůžete spoléhat na žádnou pomoc. Členové výprav se navzájem neznají, chybí sounáležitost. Je to samota v davu. Dodnes pod vrcholem obcházíte mrtvoly. Oblečení a výbava jsou už z kvalitních materiálů, takže mrtvá těla se nerozkládají a čekají, až je sesune vichřice či lavina. Je to takové zrcadlo, co to o nás lidech povovídá?

Naučila jste se, že se v životě musíte spoléhat hlavně sama na sebe?

Za život jsem se dostala do hodně situací, kdy to bylo jenom na mně. Ráda jsem i cestovala, poznávala jiné kultury a způsob života horalů. V roce 1988 jsem se třeba dostala asi jako první žena z Československa do Ujgurska a byla jsem tři týdny sama na cestě z Pákistánu do Pekingu. Takové cesty jsou největší poznání.

Jak se po všech svých zkušenostech cítíte zpátky v Tatrách?

Cítím lítost. Je pro mě těžké tam jet. Je to krajina mého mládí, trávil jsem tam letní i zimní prázdniny, těšili se z každé nové cesty. Mám tam za sebou na tři sta výstupů. Tyhle časy jsou teď už pryč a je mi to líto.

Jak se pořád udržujete fit?

Nikdy jsem nepila alkohol a nekouřila a vždycky se hýbala. Chodím na procházky se psem a taky ještě občas jezdím na kole. S věkem ale neustále přicházíte o něco, co jste dřív měla nebo mohla, a musíte se snažit se z toho nezbláznit. Lidské tělo bohužel není nastavené na nekonečno.

Co je teď ve vašem životě největší dobrodružství?

Stále je to Pákistán. Byla jsem tam už jedenaadvacetkrát, naposledy na podzim. Každý rok musíme zařídit nákup léků a postupně doplňovat a inovovat vybavení. Projekt vedeme od roku 2006 a ještě stále není samoudržitelný. Potřebuju, aby neskončil a fungoval, a to mě žene dál. ■ magazin@mfdnes.cz